

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет

Венгер Христина Любомирівна

«Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів підприємства»

071 «Облік і оподаткування»

Автореферат на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Івано-Франківськ – 2022

Дипломна робота виконана в Прикарпатському національному університеті
імені Василя Стефаника

Науковий керівник д.е.н., проф. Лещук Галина Василівна

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові, місце роботи,
посада)

Рецензенти: д.е.н., проф. Дмитришин Леся Ігорівна

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові, місце роботи, посада)

Захист відбудеться «__» _____ 20__ р.

Дипломну роботу надано до захисту «__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

д.е.н., проф. Баланюк І.Ф.

(підпис) (ім'я та прізвище)

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретично-методологічні засади обліку та аналізу доходів, витрат та фінансових результатів.....	7
1.1 Фінансовий результат як облікова та економічна категорія.....	7
1.2 Групування доходів, витрат та фінансових результатів.....	17
1.3 Відмінності фінансового і податкового обліку у формуванні фінансових результатів підприємства.....	27
Висновки до 1 розділу.....	33
Розділ 2. Організаційно-методичні засади обліку доходів, витрат та фінансових результатів на ДП «Івано-Франківський лісгосп».....	37
2.1 Інформаційне забезпечення складання звітності про фінансові результати.....	37
2.2 Методика формування фінансових результатів підприємства.....	45
2.3 Особливості обліку доходів, витрат та фінансових результатів.....	54
Висновки до 2 розділу.....	73
Розділ 3. Аналіз доходів, витрат та фінансових результатів на ДП «Івано-Франківський лісгосп».....	77
3.1 Формування показників доходів, витрат та фінансових результатів підприємства.....	77
3.2 Аналіз формування та розподілу фінансових результатів підприємства.....	83
3.3 Проблеми управління прибутковістю підприємства та шляхи її підвищення.....	89
Висновки до 3 розділу.....	96
Висновки.....	98
Список використаної літератури.....	102
Додатки.....	106

Загальна характеристика роботи

Актуальність теми дослідження. Сучасний стан ринкових умов в Україні мінливий та динамічний, у зв'язку з чим необхідною умовою підвищення ефективності діяльності підприємства та максимізації його прибутку є поліпшення технології управління ним. Це призводить до необхідності створення такої системи обліку, контролю і аналізу фінансових результатів, яка спроможна буде задовольнити запити кожного користувача облікової інформації, а в першу чергу менеджменту оперативного управління. Такий стан речей призвів до того, що невідкладною стає необхідність отримувати якісну економічну інформацію, яка достовірно розкриває та демонструє фінансові результати діяльності. Тим не менш, практика показує, що така інформація не завжди задовольняє вимоги та потреби менеджменту, у зв'язку з чим удосконалення методики обліку, аналізу та контролю прибутковості підприємства є безперечно актуальним завданням для потреб управління прибутком.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Робота виконана в межах науково-дослідної тематики кафедри Обліку і аудиту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

Аспекти практичної реалізації результатів роботи розвивались при практичних дослідженнях на ДП «Івано-Франківський лісгосп».

Мета і завдання дослідження.

Метою дослідження у дипломній роботі являється розгляд теоретичних аспектів обліку та аналізу доходів, витрат та фінансових результатів підприємства, а також розроблення та опрацювання рекомендацій стосовно поліпшення методології, прийомів та процедур в обліку та аналізу фінансових результатів діяльності на підприємствах України. Для досягнення цієї мети запропоновано наступні завдання:

- 1) дослідити вплив рівня ефективності управління прибутковістю підприємства на збільшення його прибутку поточного періоду;

- 2) розглянути нормативно-правове забезпечення обліку прибутку та форму ведення обліку на підприємстві;
- 3) дослідити фінансово-економічну сутність доходів, витрат і результатів діяльності та методику їх відображення у фінансовій звітності як елементів формування прибутку;
- 4) розглянути методику формування прибутку;
- 5) визначити напрями розподілу прибутку, який залишається у підпорядкуванні підприємства;
- 6) дослідити вплив зовнішніх та внутрішніх чинників на розмір прибутку;
- 7) визначити резерви збільшення розміру прибутку;
- 8) проаналізувати показники фінансової стійкості, оборотності та ліквідності підприємства;
- 9) здійснити прогноз щодо ймовірних показників зміни обсягу прибутку у майбутніх періодах;
- 10) розробити рекомендації щодо підвищення ефективності управління прибутковістю підприємства.

Об'єктом дослідження є діяльність та формування прибутку

Предметом дослідження є процеси формування прибутку підприємства та напрями удосконалення обліково-аналітичних параметрів фінансових результатів та механізму формування і розподілу прибутку підприємства.

Методи дослідження. У дипломній роботі використовувались такі методи як:

- 1) історичний підхід – для дослідження виникнення, формування і розвитку предмета дослідження у хронологічній послідовності;
- 2) термінологічний метод – для вивчення історії термінів і позначуваних ними понять;
- 3) системний аналіз – з метою більш детального розбору об'єкта дослідження на самостійні складові елементи;

- 4) синтез – з метою узагальнення розрізнених деталей методики функціонування предмета дослідження;
- 5) інформаційне моделювання – для формування загальних висновків та результатів, отриманих за допомогою системного аналізу, а також на основі синтезу теоретичних та практичних аспектів організації і методики обліку прибутку та його розподілу;
- 6) порівняння – з метою проведення аналізу облікових даних підприємства та виявлення тенденції до їх зміни у динаміці;
- 7) відносних і середніх величин – для вивчення аналізованих процесів;
- 8) монографічний – з метою виявлення та опрацювання результатів проведених досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених;
- 9) розрахунково-конструктивний – з метою виявлення та обґрунтування нових пропозицій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в опрацюванні теоретико-методологічних основ управління прибутком підприємства, проведенні аналізу сучасної практики управління прибутком, обґрунтуванні напрямків підвищення ефективності управління ним та способів збільшення обсягу прибутку за допомогою виявлення та використання резервів зростання у сучасних економічних умовах.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в роботі узагальнено і критично проаналізовано основну наукову і методичну літератури з обраної теми дослідження, обґрунтовано методику формування витрат і доходів на сільськогосподарських підприємствах з урахуванням вимог національних положень (стандартів) і інших нормативних документів, дані пропозиції по їх вдосконаленню.

Обсяг та структура роботи. Випускна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків. Робота викладена на 102 сторінках, ілюстрована 30 таблицею, 13 рисунками та 12 додатками. Список літератури включає 50 найменувань.

Основний зміст роботи

У розділі 1. Теоретично-методологічні засади обліку та аналізу доходів, витрат та фінансових результатів досліджено сутність фінансових результатів, їх класифікацію та нормативно-правове забезпечення.

Фінансовий результат являється показником діяльності і полягає у тому, що він показує збільшення або зменшення власного капіталу підприємства. При зіставленні показників отриманих доходів з понесеними витратами за звітний період формується розрахунок показника фінансового результату. При цьому отримується як позитивний, так і негативний показник і відповідно підприємство отримує прибуток або збиток.

При умові позитивного значення фінансового результату, він виступає джерелом платежів до бюджету та розширеного відтворення виробництва. З його допомогою утворюється стимул для покращення ефективності діяльності підприємства. За ринкових умов значно зростають роль і значення фінансових результатів у розвиненні підприємства, радикально змінюються порядок та обґрунтованість їх визначення як у системі фінансового, так і в системі внутрішньогосподарського обліку.

У бухгалтерському обліку прибуток є кінцевим результатом діяльності підприємства, який вираховується шляхом зіставлення доходів та витрат, отриманих у звітному періоді. Величина прибутку характеризує фінансові результати підприємства та його фінансовий стан, а також він є джерелом сплати податків. Зростання прибутку означає збільшення потенційних можливостей підприємства, підвищення ступеня його ділової активності. За прибутком визначається доля доходів власників підприємств, розміри дивідендів акціонерів та інших доходів.

На даний час нормативно-правове регулювання прибутку в Україні включає Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 р., П(С)БО 7, 8, 15, 16, 17, Господарський та Податковий кодекси.

Управління прибутком являється багаторівневою системою трансакцій,

яка поєднує як мінімум три підсистеми: формування, розподіл та використання. Для кожної з них притаманні власні конкретні цілі та завдання. На кожному з цих етапів для досягнення найбільшої ефективності необхідно проводити грамотну політику обліку, контролю та аналізу прибутку.

Роль обліку на кожному з етапів сьогодні є особливо актуальною у зв'язку з необхідністю прийняття оперативних і раціональних управлінських рішень. При належному обліку досягається підтримання попереднього і оперативного управління на такому рівні, який задовольняє управлінський апарат відповідною інформацією і показує, що вся система управління працює цілеспрямовано.

Роль контролю прибутку полягає у тому, що він являється необхідною умовою стабільного та ефективного функціонування суб'єктів господарювання на кожному з етапів управління прибутком. Контроль прибутку підприємства здійснюється з метою виявлення фактів допущення помилок та зловживань та попередження їх у майбутньому.

Роль аналізу прибутку підприємства полягає у тому, що результативність фінансово-господарської діяльності підприємства може бути оцінена на основі вивчення фінансових результатів його роботи. Чітке визначення сутності та змісту понять є запорукою запобігання помилок у ході прийняття важливих управлінських рішень. Особливо це стосується такої складної категорії, як фінансовий результат. Виходячи з цього, роль проведення аналізу на кожному етапі системи управління прибутковістю підприємства полягає у виявленні резервів підвищення прибутковості та впровадження їх у наступних звітних періодах.

Важливим питанням є відмінності між визначенням фінансового результату у фінансовому обліку та суми оподаткованого прибутку у податковому обліку, а також відображення у фінансовій та податковій звітності податкових різниць. Коригування фінансового результату до оподаткування з метою визначення оподаткованого прибутку здійснюється шляхом його зменшення чи збільшення на суми, котрі спричиняють різниці.

Можна зробити висновок, що перевагами визначення фінансового результату та складання і подання податкової звітності є цілісність методичного підходу до визначення фінансового результату усіх господарських суб'єктів, прозорість та певні гарантії достовірності поданої підприємствами інформації, економічність подання податкової звітності за рахунок використання даних фінансової звітності.

У розділі 2. Організаційно-методичні засади обліку доходів, витрат та фінансових результатів на ДП «Івано-Франківський лісгосп» досліджено організаційні та методичні аспекти обліку доходів, витрат і фінансового результату.

Обліковим процесом являється здійснення облікових робіт в певній послідовності, за окремими стадіями, які тісно пов'язані між собою і представляють єдину систему. Весь обліковий процес можна поділити на декілька етапів: первинний облік, поточний облік, підсумковий облік, та можна виділити ще четвертий (заключний) етап, на якому відбувається впровадження використання облікової та звітної інформації при здійсненні аналізу показників діяльності.

Першим етапом облікового процесу на підприємстві є поточний нагляд, вимірювання та реєстрація господарських операцій (документування операцій), тобто первинний облік. Його зміст становлять первинне спостереження та сприйняття господарського факту (явища або процесу), вимірювання в натуральному та вартісному вираженні, фіксування в носіях облікової інформації – документах.

На другому етапі відбувається систематизація та групування облікової інформації, яка міститься в первинних документах, технічна обробка первинної інформації, її систематизація у відповідності з вимогами організації бухгалтерського обліку, управління та поточного контролю, тобто поточний облік. На його здійснення в разі ручної обробки витрачають багато часу, що свідчить про те, що його організація є дуже важливим об'єктом.

На третьому етапі облікового процесу відбувається складання встановлених форм фінансової звітності на підставі даних бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік не лише інформує про стан і зміни господарства, його елементи та здійснює контроль за наявністю, рухом, використанням об'єктів господарювання, а й виконує функцію оцінювання результативності роботи. Таке оцінювання відбувається на підставі

узагальнення даних на даному етапі. Цей етап облікового процесу дає змогу діставати дані про результати роботи за місяць, квартал, півріччя, рік.

Четвертий етап є заключним етапом облікового процесу на підприємстві. На цьому етапі відбувається використання облікової та звітної інформації в аналізі фінансово-господарської діяльності підприємства. На цьому етапі облікового процесу до роботи залучають працівників інших економічних служб господарства — планової, праці, фінансової.

Виявлено, що основним узагальнюючим показником діяльності є чистий прибуток, який підприємство отримало за звітний період. На ДП «Івано-Франківський лісгосп» доходи відображають в обліку та звітності згідно з принципами нарахування та відповідності доходів і витрат.

Дане підприємство веде бухгалтерський облік відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року та Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженому Міністерством фінансів України від 24.05.1995 року. На підприємстві застосовують журнально-ордерну систему обліку, дані журналів-ордерів та інших облікових реєстрів відображають в Головній книзі підприємства, що є підставою для складання Балансу.

Визначено, що основним плановим документом підприємства є фінансовий план, відповідно до якого підприємство отримує доходи і здійснює видатки, визначає обсяг та спрямування коштів для виконання своїх функцій протягом року відповідно до установчих документів. Основним узагальнюючим показником фінансових результатів діяльності підприємства є прибуток.

Чистий прибуток підприємства, який залишається після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат, витрат на оплату праці, оплату відсотків по кредитах банків, податків та інших платежів та внесків до бюджету, передбачених законодавством України, відрахувань у галузеві фонди тощо, залишається у його розпорядженні.

Підприємство має право реінвестування частини чистого прибутку, що

залишається в його розпорядженні після розподілу, на збільшення статутного капіталу.

Фінансовий результат підприємства являється різницею між доходами та витратами. На ДП «Івано-Франківський лісгосп» доходи відображають в обліку та звітності згідно з принципами нарахування та відповідності доходів і витрат.

Принцип нарахування полягає в тому, що результати господарських операцій визнають тоді, коли вони відбуваються (а не тоді, коли отримані або сплачені грошові кошти), і відображають у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності тих періодів, до яких вони належать. Принцип нарахування застосовують одночасно з принципом відповідності, згідно з яким витрати визнають у Звіті про фінансові результати на основі прямого зв'язку між ними та отриманими доходами.

Фінансовий результат (прибуток або збиток) дане підприємство розраховує фінансовий за методом «витрати-випуск». Головними відмінностями розрахунку фінансового результату за цим методом є:

- достовірне визначення за даними фінансової звітності новоствореної вартості;
- розрахунок фінансового результату без визначення фактичної собівартості виготовленої, відвантаженої та реалізованої продукції, що істотно зменшує трудомісткість облікового процесу.

Встановлена система внутрішнього контролю фінансових результатів передбачає здійснення попереднього, поточного та наступного контролю. На етапі попереднього контролю здійснюється ряд контрольних процедур, що стосуються операцій, які лише мають відбутися. Методика внутрішнього контролю формування прибутку складається з таких напрямів як: перевірка рахунків бухгалтерського обліку (70, 90); перевірка документального підтвердження, перевірка дотримання вимог облікової політики, перевірка правильності визначення фінансового результату на рахунках бухгалтерського обліку. Під час перевірки фактичного прибутку на ДП

«Івано-Франківський лісгосп» встановлюється насамперед правильність відображення у звітності фактичної виручки (доходу) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Бухгалтерський облік на даному підприємстві здійснюється із застосуванням комп'ютерної програми «1С: Бухгалтерія», а електронне документування здійснюється за допомогою програми «М.Е.Дос». Це дозволяє ефективно вирішити проблему аналітичного обліку та проблему документування. При застосуванні комп'ютерної техніки вирішується проблема оперативності реєстрації та передачі даних.

У розділі 3. Аналіз доходів, витрат та фінансових результатів на ДП «Івано-Франківський лісгосп» проведено аналіз доходів, витрат та фінансових результатів підприємства та вказано пропозиції покращення показників фінансового стану. Забезпечення ефективного функціонування підприємств потребує економічно грамотного управління їхньою діяльністю, яке багато в чому визначається умінням її аналізувати. За допомогою аналізу вивчають тенденції розвитку, глибоко і системно досліджують фактори зміни результатів діяльності, обґрунтовують плани та управлінські рішення, здійснюють контроль за виконанням їх, виявляють резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюють результати діяльності підприємства та їх чутливість до управлінських впливів, виробляють економічну стратегію його розвитку.

За результатами аналізу виявлено, що у звітному 2021 році чистий прибуток збільшився на 408 тис. грн., або на 35,55%. Його величина залежить від факторів зміни прибутку до оподаткування і факторів, що визначають частку чистого прибутку в його загальній сумі, а саме від частки податків, економічних санкцій тощо.

На зміну суми прибутку до оподаткування вплинули збільшення суми прибутку від реалізації та зміна інших операційних доходів і витрат. На прибуток від реалізації головним чином вплинуло збільшення суми чистого доходу від реалізації продукції.

І навпаки, негативно вплинули на суму чистого прибутку збільшення собівартості реалізації суми адміністративних та інших операційних витрат, а також суми витрат з податку на прибуток, а отже саме вони будуть резервами до збільшення суми чистого прибутку у наступному звітному періоді.

Хоча собівартість реалізації і зросла, грошова виручка від продажу продукції також збільшилась майже на 85%. Валовий прибуток зріс на 13%, а от чистий прибуток збільшився на 35,55% порівняно з 2021 роком. Щодо показників рентабельності, то за період, що аналізується, спостерігається тенденція до підвищення порівняно з 2020 роком. Проте враховуючи

введення воєнного стану у лютому 2022 року можемо очікувати зниження вище згаданих показників.

Висновки

1. Встановлено, що зростання прибутку означає збільшення потенційних можливостей підприємства, підвищення ступеня його ділової активності. За прибутком визначається доля доходів власників підприємств, розміри дивідендів акціонерів та інших доходів. Управління прибутком є складною багаторівневою системою трансакцій, яка поєднує як мінімум три підсистеми: формування, розподіл та використання. Для кожної з них притаманні власні конкретні цілі та завдання, інструментарій для їх досягнення, на кожному з цих етапів для досягнення найбільшої ефективності необхідно проводити грамотну політику обліку, контролю та аналізу прибутку. Ефективне проведення політики управління прибутковістю призводить до збільшення розміру прибутку у поточному та наступних періодах.

2. Визначено, що ДП «Івано-Франківський лісгосп» веде бухгалтерський облік відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 року та Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженому Міністерством фінансів України від 24.05.1995 року. На підприємстві застосовують журнально-ордерну систему обліку, дані журналів-ордерів та інших облікових реєстрів відображають в Головній книзі підприємства, що є підставою для складання Балансу. Основним плановим документом підприємства є фінансовий план, відповідно до якого підприємство отримує доходи і здійснює видатки, визначає обсяг та спрямування коштів для виконання своїх функцій протягом року відповідно до установчих документів. Основним узагальнюючим показником фінансових результатів діяльності підприємства є прибуток.

3. Виявлено, що основними джерелами формування чистого прибутку є прибуток від реалізації продукції та інші операційні доходи, а основними напрямками його розподілу є сплата податку на прибуток,

відрахування державних дивідендів до бюджету та створення спеціальних фондів.

4. Встановлено, що методика внутрішнього контролю формування прибутку складається з таких напрямів як: перевірка рахунків бухгалтерського обліку (70, 90); перевірка документального підтвердження, перевірка дотримання вимог облікової політики, перевірка правильності визначення фінансового результату на рахунках бухгалтерського обліку.

5. Досліджено, що чистий прибуток підприємства, який залишається після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат, витрат на оплату праці, оплату відсотків по кредитах банків, податків та інших платежів та внесків до бюджету, передбачених законодавством України, відрахувань у галузеві фонди тощо, залишається у його розпорядженні. Встановлена система внутрішнього контролю фінансових результатів на даному підприємстві передбачає здійснення попереднього, поточного та наступного контролю. На етапі попереднього контролю здійснюється ряд контрольних процедур, що стосуються операцій, які лише мають відбутися. Під час перевірки фактичного прибутку на ДП «Івано-Франківський лісгосп» встановлюється насамперед правильність відображення у звітності фактичної виручки (доходу) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

6. З'ясовано, що зростання прибутку від реалізації продукції досягнуто винятково за рахунок підвищення цін. І навпаки, збільшення собівартості реалізованої продукції, структурні зрушення в напрямку менш прибуткових видів продукції, зменшення обсягу реалізованої продукції негативно вплинули на зміну результативного показника – прибутку від реалізації продукції, тому саме вони будуть резервами для збільшення прибутку у наступному періоді.

7. Встановлено, що протягом аналізованого періоду підприємство зберігає тенденцію до підвищення ефективності та збільшення прибутковості. Резервами будуть збільшення ціни та обсягу продажу товарів

та зменшення собівартості за рахунок закупівлі більш дешевих матеріалів, збільшення ефективності виробництва та пошуку нових контрагентів, а також зменшення обсягу позикового капіталу.

8. Проаналізовано показники фінансової стійкості, оборотності та ліквідності підприємства, на основі чого були зроблені висновки про фактичну неспроможність підприємства до погашення позикової заборгованості, позитивної тенденції до підвищення показників оборотності підприємства, що свідчить про підвищення ділової активності даного підприємства в цілому.

9. Рекомендаціями для підвищення ефективності управління прибутковістю ДП «Івано-Франківський лісгосп» будуть:

- забезпечення максимізації розміру прибутку, що формується, і який відповідає ресурсному потенціалу підприємства шляхом збільшення відпускних цін на продукцію та обсягів виробництва та продажу, а також зменшення собівартості продукції за рахунок пошуку більш дешевих сировини та матеріалів;

- забезпечення оптимальної пропорційності між рівнем прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, та допустимим рівнем ризику;

- забезпечення більш високої якості прибутку, що формується;
- підтримка конкурентоспроможності у довгостроковому періоді;
- збільшення ліквідності підприємства та його платоспроможності;
- підтримка інвестиційної привабливості.

Також рекомендацією буде підвищення ліквідності ресурсів підприємства. Необхідно впровадити заходи, які сприятимуть збільшенню прибутку, зменшенню вартості матеріальних активів та дебіторської заборгованості, а також оптимізації структури капіталу підприємства. Перш за все, підприємству потрібно здійснювати аналіз та пошук внутрішніх резервів по збільшенню прибутковості діяльності за рахунок підвищення якості товарів, зниження їх собівартості, раціонального використання

матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Вважаємо, що підприємству слід ввести управління запасами з метою оптимізації запасів матеріалів, незавершеного виробництва та готової продукції. Оптимізація їх рівня має вплинути на перерозподіл обігових коштів підприємства, в результаті чого очікується збільшення величини ліквідних грошових коштів та зменшення величини неліквідних виробничих запасів.